

- Kulynych M. B., Matviichuk I. O., Safarova A. T. & Herasymenko T. O. (2021). Didzhytalizatsiia obliku, analiz ta opodatkovannia v systemi upravlinnia pidpriemstvom [Digitalization of accounting, analysis and taxation in the enterprise management system]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Seriia «Economichni nauky»*, 64, 57–63. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-64-10>
- Kyrylenko O. & Zhadan O. (2021). Pidvyschennia prozorosti ta obgruntovanosti vykorystannia biudzhetykh koshtiv [Increasing transparency and justification of the use of budget funds]. *Svit finansiv*, 3, 23–37. <https://doi.org/10.35774/SF2021.03.023>
- Petryk O. A. (2021). *Audyty v umovakh staloho rozvytku: kolektyvna monohrafiia* [Audit in conditions of sustainable development: collective monograph]. Kyiv: KNEU.
- Putsenteilo P. R. & Dovbush A. V. (2021). Osnovni vektory rozvytku bukhhalterskoho obliku v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Main vectors of accounting development in the digital economy]. *Innovatsiina ekonomika*, 3–4, 140–151. <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.3-4.20>

- Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy «Konseptsiia rozvytku tsyfrovyykh kompetentnosti» vid 3 bereznia 2021 r. № 167-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Concept of Digital Competence Development" dated March 3, 2021, No. 167-r] (2021, March 3). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-r#Text>
- Spitsyna N. V. & Uhodnikova O. I. (2025). Tsyfrovii instrumenty v audyti konsolidovanoi zvitnosti: novi mozhlyvosti dlia obliku ta finansovoho menedzhmentu [Digital tools in the audit of consolidated statements: new opportunities for accounting and financial management]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, 13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16737170>
- Vasyliuk M. M., Viter S. A., Zdyrko N. H. & Haiduchok D. S. (2025). Audyt finansovoi zvitnosti u svitli mizhnarodnykh standartiv ta pryntsyviv staloho rozvytku [Audit of financial statements in the light of international standards and principles of sustainable development]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 4, 5–13. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-1>

Стаття надійшла до редакції / Received: 03.12.2025.
 Статтю прийнято до публікації / Accepted: 18.12.2025

УДК 314.7:336.1
 JEL: E60; E62; F22; O15
 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-12-438-446>

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ

©2025 ПІГУЛЬ Н. Г., ГРИЦЕНКО О. М.

УДК 314.7:336.1
 JEL: E60; E62; F22; O15

Пігуль Н. Г., Гриценко О. М. Міграційні процеси та їх роль у формуванні фінансових ресурсів держави

У статті досліджено вплив міграційних процесів на формування фінансових ресурсів держави в умовах глобалізації та повномасштабної війни в Україні. Метою є дослідження впливу міграції на фінансові ресурси держави, визначення ключових каналів такого впливу та оцінювання позитивних і негативних фінансових наслідків для національної економіки. Методологічну основу становлять структурно-функціональний, економіко-статистичні методи, порівняльний аналіз динаміки міграційних індикаторів, показників ринку праці та макрофінансових параметрів, систематизація емпіричних даних і взаємозв'язків між міграційними процесами та фінансовими ресурсами держави. Обґрунтовано, що масштабна внутрішня та зовнішня міграція населення перетворилася на системний чинник трансформації публічних фінансів, ринку праці та макроекономічної стійкості. Проаналізовано динаміку міграційних потоків, чисельність українських мігрантів за кордоном, структурні зміни зайнятості та ключові тенденції безробіття за період 2014–2024 рр. Виокремлено основні канали впливу міграції на фінансові ресурси держави, зокрема канал грошових переказів мігрантів, фіскальний, соціально-бюджетний, інвестиційно-фінансовий і макроекономічний. Доведено, що грошові перекази виконують важливу стабілізаційну функцію, підтримуючи валютні надходження, платіжний баланс і доходи домогосподарств, однак їхня здатність трансформуватися у продуктивні інвестиції залишається обмеженою. Виявлено двовекторний характер фіскального впливу міграції, який поєднує скорочення бази прямих податків із частковою компенсацією бюджетних втрат через зростання непрямих податкових надходжень. Обґрунтовано, що соціально-бюджетний канал характеризується зростанням витрат на підтримку внутрішньо переміщених осіб та посиленням довгострокових ризиків для пенсійної системи. Зроблено висновок, що міграційні потоки одночасно формують короткострокові фінансові переваги та довгострокові загрози для економічного відновлення України, що актуалізує необхідність удосконалення державної політики з метою перетворення міграційно зумовлених фінансових потоків у ресурс сталого розвитку.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, фінансові ресурси держави, грошові перекази, макроекономічна стійкість, ринок праці, безробіття, людський капітал.

Рис.: 5. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 16.

Пігуль Наталія Георгіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету (вул. Петропавлівська, 57, Суми, 40000, Україна)

E-mail: n.pihul@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9090-1763>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/U-8989-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56781559800>

Гриценко Олександр Миколайович – аспірант кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет (вул. Харківська, 116, Суми, 40007, Україна)

E-mail: companyft@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0294-3084>

UDC 314.7:336.1

JEL: E60; E62; F22; O15

Pihul N. G., Hrytsenko O. M. Migration Processes and Their Role in the Formation of the State's Financial Resources

The article examines the impact of migration processes on the formation of the State's financial resources in the context of globalization and the full-scale war in Ukraine. The aim is to study the impact of migration on the State's financial resources, identify the key channels of such impact, and assess the positive and negative financial consequences for the national economy. The methodological basis consists of structural-functional, economic-statistical methods, comparative analysis of the dynamics of migration indicators, labor market indicators, and macro-financial parameters, systematization of empirical data, and the interconnections between migration processes and the State's financial resources. It is substantiated that large-scale internal and external population migration has become a systemic factor in the transformation of public finances, the labor market, and macroeconomic resilience. The dynamics of migration flows, the number of Ukrainian migrants abroad, structural employment changes, and key unemployment trends from 2014 to 2024 have been analyzed. The main channels through which migration impacts State financial resources have been identified, including the migrant remittances channel, fiscal, social-budgetary, investment-financial, and macroeconomic channels. It has been demonstrated that remittances play an important stabilizing role, supporting foreign exchange inflows, the balance of payments, and household incomes; however, their ability to transform into productive investments remains limited. The dual nature of migration's fiscal impact has been revealed, combining a reduction in the direct tax base with partial compensation for budgetary losses through increases in indirect tax revenues. It has been substantiated that the social-budgetary channel is characterized by rising expenditures on support for internally displaced persons and by increased long-term risks to the pension system. It was concluded that migration flows simultaneously generate short-term financial benefits and long-term risks to Ukraine's economic recovery, highlighting the need to improve State policy in order to convert migration-driven financial flows into a resource for sustainable development.

Keywords: migration, migration processes, State financial resources, remittances, macroeconomic resilience, labor market, unemployment, human capital.

Fig.: 5. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 16.

Pihul Nataliya G. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Education and Research Institute for Business, Economics, and Management of Sumy State University (57 Petropavlivska Str., Sumy, 40000, Ukraine)

E-mail: n.pihul@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9090-1763>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/U-8989-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=56781559800>

Hrytsenko Oleksandr M. – Postgraduate Student of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University (116 Kharkivska Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: companyft@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0294-3084>

В умовах глобалізації, посилення мобільності населення та загострення соціально-економічних викликів міграційні потоки набувають дедалі більшого впливу на формування фінансових ресурсів держави. Для України ця проблематика є особливо актуальною з огляду на масштабні внутрішні та зовнішні міграційні процеси, спричинені воєнними діями, економічною нестабільністю та структурними дисбалансами на ринку праці. Міграція населення безпосередньо впливає на обсяги грошових переказів, податкові надходження, стан бюджетної та пенсійної систем, фінансову стійкість домогосподарств і рівень інвестиційної активності. Водночас зростання міграційних потоків формує як додаткові фінансові можливості для держави, так і суттєві ризики, пов'язані зі скороченням трудового потенціалу та зменшенням бази оподаткування. У зв'язку з цим поглиблене дослідження ролі міграційних потоків у формуванні фінансових ресурсів держави є необхідним для обґрунтування ефективної стратегії розвитку суспільства.

Проблематику міграційних процесів та пов'язані з ними економічні й фінансові наслідки ґрунтовно висвітлено в науковій літературі українських дослідників. Зокрема, питання трудової міграції та її впливу на соціально-економічний розвиток держави розглядали Е. Лібанова, О. Позняк [1], С. Горбань, О. Біленко, Т. Трубнік [2], Т. Рябоволик, І. Андрощук, О. Горпинченко [3] та інші автори. У їхніх працях окреслено масштаби та ключові детермінанти міграції, підтримання макрофінансової рівноваги, а також проаналізовано значення грошових переказів мігрантів для формування доходів домогосподарств і держави. Попри значний науковий внесок, недостатньо дослідженими залишаються питання впливу міграційних потоків на формування фінансових ресурсів держави. Зокрема, потребують подальшого аналізу структурні зміни фінансових ресурсів держави під впливом вимушеної міграції в умовах війни.

Метою статті є дослідження впливу міграційних процесів на формування фінансових

ресурсів держави, визначення основних каналів цього впливу, а також оцінка позитивних і негативних фінансових наслідків міграції для національної економіки.

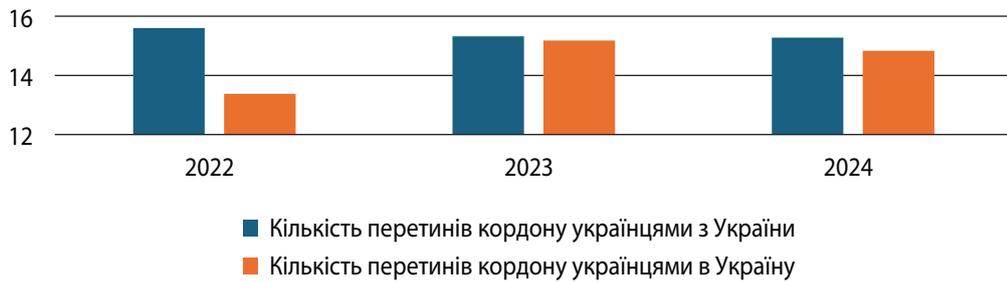
На сучасному етапі міграційні процеси перетворилися на один із ключових чинників соціально-економічної динаміки, який безпосередньо впливає на параметри ринку праці, людський капітал, фінансову стійкість і потенціал економічного зростання країни. Для України ця проблематика набула особливої уваги в умовах повномасштабної війни, коли вимушена міграція та внутрішнє переміщення населення змінили структуру зайнятості, посилили територіальні диспропорції, загострили кадрові дефіцити в окремих секторах і водночас актуалізували роль грошових переказів як джерела підтримки домогосподарств і внутрішнього попиту. Міграція також формує довгострокові ризики та можливості для післявоєнного відновлення економіки через втрату кваліфікованих кадрів і звуження податкової бази, водночас відкриваючи перспективи економічної реконструкції завдяки поверненню громадян, трансферу знань і додатковій мобілізації інвестиційних ресурсів.

Міграційні процеси являють собою масове просторове переміщення людей, що охоплює зміни місця проживання, роботи чи навчання. Динаміка кількості перетинів кордону громадянами України за 2022–2024 роки наведена на *рис. 1*.

Як свідчать дані з *рис. 1*, у 2022 р. спостерігався найбільший дисбаланс між виїздами та в'їздами громадян України, що відображає пікову інтенсивність вимушеної мобільності на початку повномасштабної війни. У 2023–2024 роках різниця між потоками істотно скоротилася – у зв'язку з частковою стабілізацією міграційної поведінки та зростанням частоти зворотних переміщень.

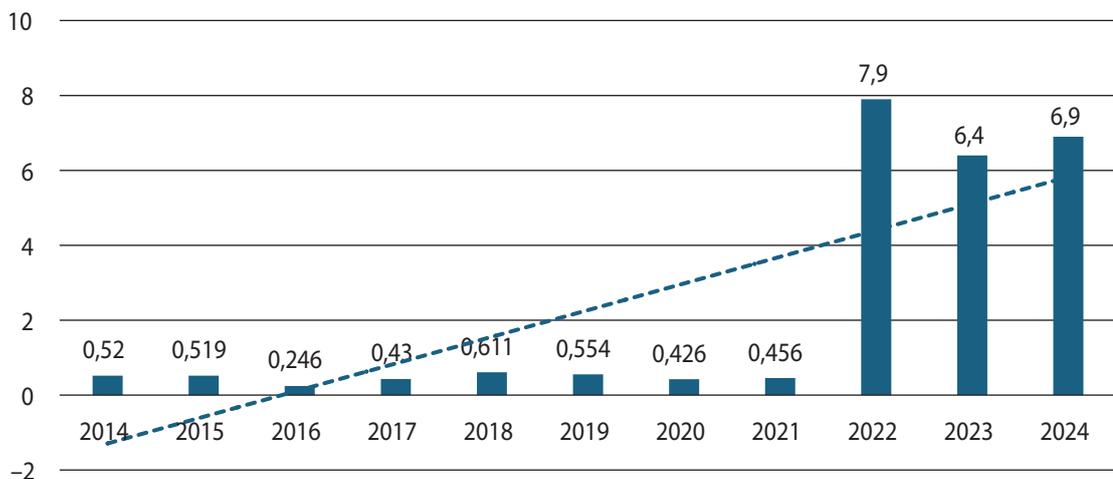
Для обґрунтованої інтерпретації динаміки міграційних процесів необхідно проаналізувати кількість мігрантів, які перебувають за кордоном (*рис. 2*).

Показники динаміки кількості мігрантів свідчать, що протягом періоду аналізу зберігалася стійка тенденція до збільшення чисельності осіб, які перебувають за межами України. При цьому найбільш різке зростання спостерігалось після початку повномасштабної війни. Так, чисельність мігрантів за кордоном зросла в 15,2

Рис. 1. Кількість перетинів кордону України, млн осіб

Джерело: сформовано авторами на основі [4].

Рис. 2. Кількість мігрантів за кордоном за 2014–2024 рр., млн осіб

Джерело: сформовано авторами на основі даних НБУ [5–7].

разу. У цілому протягом 2014–2024 рр. міграційні процеси набули системного характеру та визначалися поєднанням безпекових, економічних і соціальних чинників.

Виїзд українців за кордон, спричинений воєнними діями, став одним із найгостріших соціально-економічних викликів для країни. Тимчасовий захист українці отримали в багатьох державах світу, однак найбільша його концентрація припадає на країни Європи, що зумовлено географічною близькістю, інституційними механізмами ЄС і масштабом прийому вимушених мігрантів. Топ-10 країн Європи – реципієнтів українських мігрантів у 2022–2024 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Топ-10 країн Європи – реципієнтів українських мігрантів у 2022–2024 рр., осіб

Країна	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Німеччина	936375	1211778	1125985
Польща	956760	951435	986920
Чехія	431310	372145	387810
Іспанія	158310	191080	222190
Румунія	99930	144455	177915
Італія	145005	160515	162295
Словаччина	94975	113590	130790
Нідерланди	102550	111850	118870
Ірландія	68475	100415	108880
Бельгія	61760	72970	85485

Джерело: сформовано авторами на основі даних Євростату [8].

З огляду на виявлені масштаби та характер зовнішньої міграції у 2022–2024 рр., слід відзначити, що міграційні процеси зазнали якісних змін і набули ознак масового вимушеного відтоку, що посилює структурні дисбаланси на ринку праці та підвищило довгострокові ризики для відтворення людського капіталу.

Поточні тенденції на ринку праці підтверджують посилення нерівноваги, зумовленої вимушеною міграцією, зокрема трансформуються структура зайнятості, зростає територіальна асиметрія попиту та пропозиції робочої сили, а також загострюється дефіцит кадрів у критично важливих секторах. Із початком повномасштабного вторгнення РФ відбулися глибокі структурні зрушення на вітчизняному ринку праці, що особливо проявилися у сфері безробіття (рис. 3).

Аналіз ключових індикаторів демонструє поєднання шокового зростання безробіття у 2022 р. і подальших ознак поступової адаптації в наступні періоди. Рівень безробіття у 2020–2021 рр. коливався в межах 9,5–9,8%, тоді як у 2022 р. він зріс на 10,8 в. п. і сягнув 20,6%. У наступні роки даний показник мав тенденцію до зниження, що свідчить про часткове пристосування економіки до умов воєнного часу.

Водночас кількість зареєстрованих безробітних за 2020–2024 рр. істотно зменшилася, а саме – на 305,1 тис. осіб, або на 76,5%. Така динаміка відображає не лише зміни на ринку праці, а й адміністративно-інституційні та поведінкові фактори реєстрації, зокрема обмеження доступу до послуг у періоди загострення безпекової ситуації, переміщення населення, перехід частини зайнятості в неформальний сектор, а також вибуття населення з робочої сили внаслідок міграції, мобілізації тощо.

Релокація бізнесу та переміщення підприємств безпосередньо трансформують просторову конфігурацію зайнятості, посилюючи регіональні дисбаланси попиту та пропозиції робочої сили. В Україні протягом 2021–2024 рр. цей процес мав хвилеподібну динаміку (рис. 4). Так, у 2021 р. зафіксовано 9301 релокацію та переміщення 8549 компаній. Різке скорочення на 7332 релокацій і 6628 підприємств спостерігалося у 2022 р., а у 2023 р. відбулося стрімке зростання даних показників – на 7612 релокації та 7623 компаній у

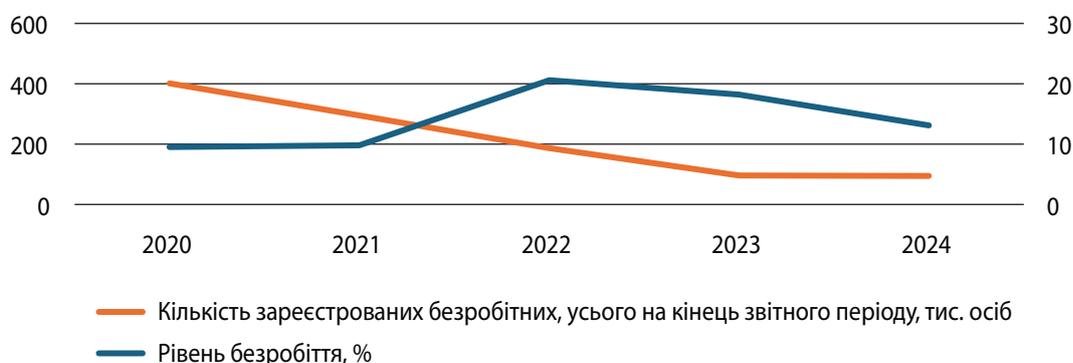
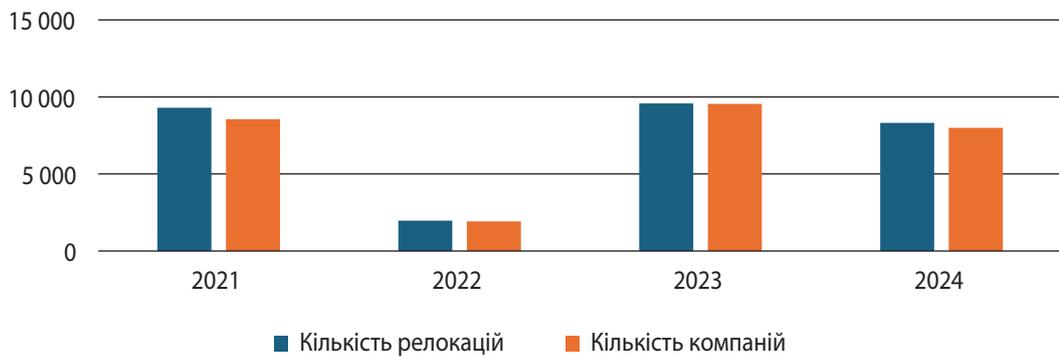

Рис. 3. Динаміка показників безробіття в Україні за 2020-2024 рр.

Джерело: сформовано авторами за даними НБУ [6; 7; 9–11].

Рис. 4. Кількість релокацій і переміщених підприємств в Україні за 2020–2024 рр., од.

Джерело: сформовано авторами за даними [12].

порівнянні з 2022 р. У 2024 р. зафіксовано помірне зниження до 8320 релокацій і 7998 компаній. Така траєкторія відображала перехід від шокової реакції до адаптації та подальшої селективності релокаційних рішень. У приймаючих регіонах зростає попит на працю та конкуренція за кадри, тоді як у регіонах вибуття підвищувалися ризики скорочення вакансій, безробіття та кваліфікаційного дисбалансу, що актуалізує потребу в перекваліфікації та підтримці трудової мобільності.

Окрім того, основні потоки релокації бізнесу були зосереджені в м. Київ, при цьому найінтенсивніші переміщення зафіксовано з Києва до Київської та Дніпропетровської областей, а також у зворотному напрямку – з Київської області до Києва [12].

У сукупності зазначені трансформації ринку праці та просторового перерозподілу економічної активності відбуваються на тлі масштабної зовнішньої міграції, що зумовлює необхідність оцінити її вплив на макроекономічні та соціально-бюджетні процеси. Варто зауважити, що міграційні процеси справляють комплексний і багатоаспектний вплив на формування фінансових ресурсів держави через систему взаємопов'язаних каналів (табл. 2).

Ключовим каналом, що характеризує міграційні потоки, є грошові перекази мігрантів, які виступають важливим джерелом валютних надходжень, підтримують платіжний баланс країни та сприяють зростанню доходів домогосподарств.

Таблиця 2

Канали впливу міграційних процесів на формування фінансових ресурсів держави та їх характеристика

Канал впливу	Характеристика каналу	Вплив на фінансові ресурси держави
Грошові перекази мігрантів	Надходження приватних трансфертів від мігрантів із-за кордону	Збільшення валютних надходжень, підтримка платіжного балансу, зростання доходів домогосподарств, розширення податкової бази через споживання
Фіскальний	Зміна обсягів податкових надходжень унаслідок міграції працездатного населення	Скорочення надходжень ПДФО, військового збору та соціальних внесків; водночас зростання непрямих податків (ПДВ, акцизний податок) за рахунок споживання
Соціально-бюджетний	Зростання бюджетних видатків на соціальний захист і підтримку мігрантів	Підвищення навантаження на державний бюджет, збільшення соціальних трансфертів, загострення проблем пенсійного забезпечення
Інвестиційно-фінансовий	Використання заощаджень мігрантів для інвестицій та заощаджень	Формування додаткових фінансових ресурсів, зростання депозитної бази банків, підтримка інвестиційної активності
Макроекономічний	Вплив міграції на економічну активність і фінансову стабільність	Формування як фінансових можливостей, так і ризиків для довгострокової стійкості фінансової системи

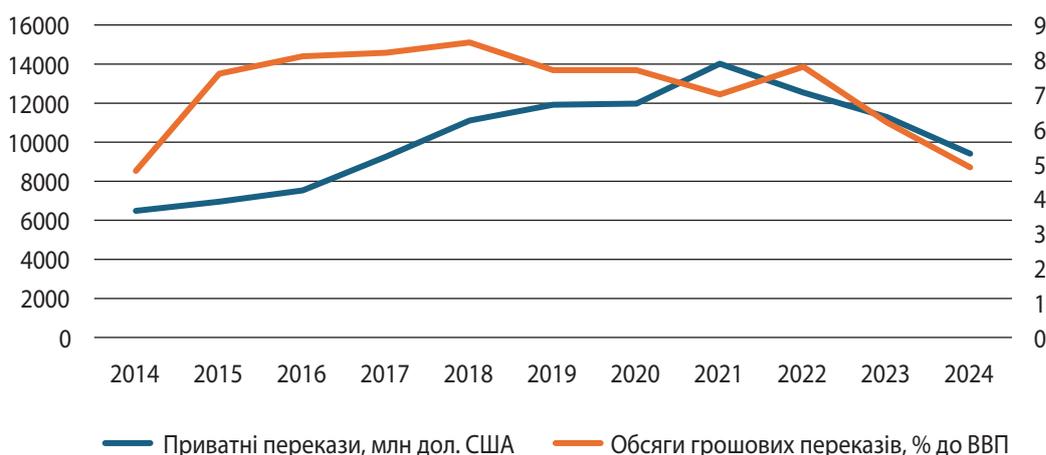
Джерело: сформовано авторами.

Обсяги приватних трансфертів безпосередньо впливають на рівень споживання, заощаджень та інвестиційної активності, опосередковано формуючи податкову базу держави.

Динаміку приватних переказів в Україну із закордону за 2014–2024 рр. наведено на рис. 5. Траєкторія індикаторів приватних переказів в Україну у 2014–2024 рр. загалом має двофазний характер, а саме, тривале зростання до піку у 2021 р. і зниження у 2022–2024 рр. Це свідчить про те, що грошові перекази залишалися стійким зовнішнім джерелом доходів і валютних надходжень в обсязі фінансових ресурсів країни. Частка переказів у відсотках до ВВП мала нестійку тенденцію до змін. Так, у 2014–2018 рр. спостерігалося стабільне зростання її питомої ваги – з 4,8% у 2014 р. до максимального значення 8,5% у 2018 р. Така тенденція була зумовлена активізацією трудової міграції населення, девальвацією національної валюти та відносно повільними темпами зростання ВВП, що підвищувало роль переказів у структурі суспільного виробництва.

Фіскальний канал є одним із визначальних механізмів, через які міграційні процеси впливають на формування фінансових ресурсів держави, і вирізняється двовекторністю свого ефекту. З одного боку, трудова міграція звужує внутрішню податкову базу внаслідок скорочення чисельності платників прямих податків, зборів та внесків з фізичних осіб, що негативно позначається на наповненні державного та місцевих бюджетів і підвищує навантаження на систему соціального страхування. З іншого боку, доходи мігрантів, репатрійовані у вигляді грошових переказів, активізують внутрішнє споживання та інвестиції домогосподарств, забезпечуючи додаткові надходження непрямих податків, передусім податку на додану вартість і акцизного податку, що частково компенсує фіскальні втрати та підтримує бюджетну стабільність.

За оцінками експертів Центру економічної стратегії, через неповернення українців економіка країни втрачає від 2,7% до 6,9% ВВП щорічно. При цьому прямий «фіскальний розрив» безпосередньо становить 2,5–3% ВВП, що зумовлено тим, що

Рис. 5. Динаміка приватних переказів в Україну за 2014–2024 рр.

Джерело: систематизовано за [13; 14].

У 2019–2021 рр. частка грошових переказів у ВВП залишалася стабільно високою, коливаючись у межах 7,0–7,7%, незважаючи на наслідки пандемії COVID-19. Це свідчить про стійкість переказів як джерела валютних надходжень та їхню компенсаторну роль у періоди економічної нестабільності. Масова вимушена міграція населення країни через повномасштабну війну призвела до скорочення даного показника з 7,8% у 2022 р. до 4,9% у 2024 р. Це зумовлено одночасним впливом кількох чинників, а саме: зменшенням обсягів переказів, адаптацією економіки до воєнних умов, поступовим зростанням ВВП і трансформацією міграційних потоків.

мігранти працездатного віку не сплачують прямі податки в бюджет. Отже, держава несе постійні витрати на утримання соціальної інфраструктури та виплату пенсій, що фінансуються з агрегування даних податків [15].

Соціально-бюджетний канал впливу міграції на обсяг фінансових ресурсів держави зумовлений стрімким зростанням навантаження на систему соціального захисту та видаткову частину бюджету. Масштабна внутрішня та зовнішня вимушена міграція спричиняє гостру потребу у фінансуванні соціальних трансфертів, цільових програм підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО),

а також сфер охорони здоров'я, освіти та житлового забезпечення.

Водночас скорочення чисельності економічно активного населення критично обмежує базу оподаткування, що негативно позначається на формуванні ресурсів пенсійної системи та поглиблює її дефіцитність у довгостроковій перспективі. У період 2014–2024 рр. міграційні процеси стали ключовим чинником трансформації бюджетної політики. Так, по-перше, спостерігається стрімке зростання абсолютних обсягів соціальних витратків (зокрема, витрати на допомогу ВПО зросли з 3,1 млрд грн у 2021 р. до понад 73 млрд грн у 2023 р.) [16]. По-друге, посилюється фіскальний тиск через необхідність утримання соціальної інфраструктури в умовах депопуляції.

Варто зауважити, що хоча в структурі Зведеного бюджету України після 2022 року домінують видатки на оборону, соціально-гуманітарний блок залишається найбільшою статтею цивільних витрат. Зростання номінальних витрат на медицину, освіту та житлові програми (зокрема, «Оселя» та «Відновлення» у 2023–2024 рр.) є прямим інструментом подолання наслідків міграційної кризи.

Таким чином, міграційні чинники не лише поглибили фіскальні дисбаланси, а й змінили архітектуру державних фінансів, переорієнтувавши їх на невідкладне соціальне реагування та підтримку життєдіяльності переміщеного населення. Водночас грошові перекази мігрантів відігравали роль часткового компенсатора втрат фінансових ресурсів, проте їх потенціал суттєво знизився в умовах повномасштабної війни.

Окремим каналом впливу міграційних процесів на обсяг фінансових ресурсів держави є *інвестиційно-фінансовий канал*, який реалізується через заощадження та інвестиції мігрантів. Грошові кошти, що надходять у країну від громадян України, можуть спрямовуватися на розвиток малого бізнесу, будівництво, придбання фінансових активів та формування депозитної бази банківської системи. За умов належного інституційного середовища ці ресурси здатні стати важливим чинником нарощування внутрішніх фінансових ресурсів і економічного зростання. Цей канал є опосередкованим, але стратегічно важливим для фінансової стійкості держави та для зростання обсягу її фінансових можливостей.

Інвестиційно-фінансовий канал впливу міграції відігравав вирішальну роль у формуванні фінансових ресурсів України протягом 2014–2024 рр. (табл. 3).

Емпіричні оцінки засвідчують, що обсяги грошових переказів мігрантів у більшості років

значно перевищували надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ), причому цей розрив посилювався в періоди економічної та геополітичної нестабільності (2014–2015, 2020, 2022 рр.). Така динаміка вказує на домінування стабілізаційної функції міграційно зумовлених фінансових потоків у національній економіці, насамперед через підтримку споживання домогосподарств і послаблення макрофінансових дисбалансів. Водночас, попри значні обсяги, грошові перекази мігрантів характеризуються обмеженою здатністю до інвестиційної трансформації, тобто їх перетворення на інвестиції в реальний сектор залишається недостатнім.

Таблиця 3

Порівняльна динаміка грошових переказів мігрантів, прямих іноземних інвестицій та валового нагромадження основного капіталу в Україні у 2014–2024 рр.

Рік	Перекази мігрантів, млрд дол. США	Прямі іноземні інвестиції, млрд дол. США	Валові інвестиції, % ВВП
2014	6,5	3,0	15
2015	7,0	3,3	14
2016	7,5	4,4	16
2017	9,3	2,5	18
2018	11,1	2,9	19
2019	11,9	3,1	20
2020	12,0	0,9	18
2021	14,0	6,6	17
2022	12,5	1,2	12
2023	11,3	2,5	14
2024	9,4	3,0	15

Джерело: систематизовано авторами за даними [13; 14].

Зокрема, валове нагромадження основного капіталу в Україні було нижче критично необхідного порогу 20–25% ВВП, який розглядається як передумова сталого економічного зростання, а після початку повномасштабної війни у 2022 р. інвестиційні можливості значно скоротилися [5; 7]. Маса зовнішня міграція працездатного населення посилила структурні обмеження інвестиційного процесу, знижуючи інвестиційну привабливість країни та стримуючи довгостроковий приплив капіталу.

Отже, інвестиційно-фінансовий канал міграції в Україні має виражено асиметричний характер, а саме він забезпечує потужні короткострокові стабілізаційні ефекти, однак генерує відносно слабкі довгострокові результати роз-

витку. Це актуалізує потребу у формуванні та впровадженні інституційних механізмів, спрямованих на перетворення міграційних фінансових потоків на продуктивні інвестиційні ресурси (зокрема, через інструменти стимулювання заощаджень, інвестування та підтримки підприємництва мігрантів і їхніх домогосподарств).

Найбільш комплексним каналом впливу міграції на формування фінансового потенціалу держави є макроекономічний, оскільки він відображає ключові параметри стійкості економіки та публічних фінансів, зокрема рівень соціально-економічного розвитку, динаміку ВВП, стабільність національної валюти, а також доходи, видатки та дефіцит бюджету. В умовах воєнного стану цей канал набув визначального значення для формування фіскальної та монетарної політики України. Вимушений виїзд мільйонів громадян зумовлює звуження внутрішнього попиту, зниження доходів бізнесу та, відповідно, скорочення податкових надходжень до бюджетів і державних цільових фондів, зокрема Пенсійного фонду України. За оцінками НБУ, втрати приватного споживання, пов'язані з міграцією, становлять суттєву частку потенційного ВВП [5; 16]. Отже, міграційні потоки виступають потужним макроекономічним чинником, який через скорочення робочої сили, зміни структури споживання та звуження фіскальної бази впливає на темпи економічного зростання, бюджетну збалансованість і загальну макрофінансову стійкість держави.

ВИСНОВКИ

В умовах глобалізації та воєнного стану міграційні процеси перетворилися на системний чинник формування фінансових ресурсів держави, впливаючи на фіскальну спроможність, стійкість публічних фінансів і довгостроковий потенціал економічного відновлення України. За період аналізу міграція змінилася від переважно економічно мотивованої мобільності до масового вимушеного відтоку, що поглибив дисбаланси ринку праці та посилив ризики відтворення людського капіталу.

Результати дослідження свідчать, що вплив міграції на формування фінансових ресурсів держави реалізується через сукупність взаємопов'язаних каналів, зокрема канал грошових переказів, фіскальний, соціально-бюджетний, інвестиційно-фінансовий, макроекономічний. Так, канал грошових переказів забезпечує суттєвий стабілізаційний ефект, підтримуючи валютні надходження, платіжний баланс і доходи домогосподарств, що опосередковано посилювало внутрішній попит і податкову базу. Фіскальний канал має двовекторний характер, що проявляється через скорочення платників прямих податків та звуження податкової

бази, водночас перекази частково компенсують втрати через споживання та надходження непрямих податків. Соціально-бюджетний канал характеризується зростанням видатків на підтримку ВПО, соціальну сферу та підвищенням довгострокових ризиків для пенсійної системи через депопуляцію та скорочення робочої сили. Своєю чергою, для інвестиційно-фінансового каналу характерна обмежена конверсія грошових переказів мігрантів у продуктивні інвестиції, тоді як макроекономічний канал узагальнює сукупний вплив міграції на зайнятість, виробництво, споживання та бюджетні доходи в межах фіскальної та монетарної політики у воєнний період.

Отже, міграційні потоки для України одночасно створюють короткострокові фінансові переваги (грошові перекази, підтримка споживання) та довгострокові загрози (втрата людського капіталу, звуження бази оподаткування, посилення соціально-бюджетного навантаження). Це актуалізує потребу в подальшому вдосконаленні державної політики та інституційних механізмів, спрямованих на трансформацію міграційно зумовлених фінансових потоків у ресурс післявоєнного відновлення, структурної модернізації та сталого розвитку держави.

Перспективним напрямом є застосування комплексного територіального аналізу, що інтегрує масштаби міграції, релокацію бізнесу, параметри локальних ринків праці та податкову спроможність територій з метою виявлення найбільш уразливих регіонів і визначення пріоритетів політики відновлення та повернення людського капіталу. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Лібанова Е. М., Позняк О. В. Зовнішня трудова міграція з України: вплив COVID-19. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 4. С. 25–40. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.025>
- Горбань С. Ф., Біленко О. В., Трубнік Т. Є. Вплив міграційних процесів на економіку України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>
- Рябоволик Т. Ф., Андрощук І. О., Горпинченко О. В. Сучасні міграційні процеси та їх вплив на розвиток економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Вип. 74. С. 71–82. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.74-11>
- Перетини кордону. *Опендатабот*. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/ukrainians-emigration-trend-2024>
- Макроекономічний та монетарний огляд, грудень 2025 року. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-gruden-2025-roku>

6. Інфляційний звіт НБУ. Жовтень 2023 року. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2023-roku>
7. Інфляційний звіт НБУ. Жовтень 2025 року. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2025-roku>
8. Офіційний сайт Євростату. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
9. Кількість зареєстрованих безробітних в Україні впала до рекордного мінімуму. *Українські новини*. URL: <https://ukranews.com/ua/news/1060243-kilkist-zareyestrovanyh-bezrobitnyh-v-ukrayini-vpala-do-rekordnogo-minimumu>
10. Відкриті дані. *Державна служба зайнятості*. URL: <https://dcz.gov.ua/dateopen/dataset?endpoint=434e95fe-4814-4ce5-9849-acb55b337880>
11. Українська економіка у 2024 році: спецвипуск Трекеру. *Центр економічної стратегії*. URL: https://ces.org.ua/ukrainian_economy_in_2024/
12. Переїзд бізнесу. *Опендатабот*. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-relocation-2025>
13. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
14. Статистичний щорічник України, 2024. *Державна служба статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/statystychnyy-shchorichnyk-ukrayiny-2024>
15. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
16. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с.
DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba statystyky (2024). *Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy, 2024* [Statistical Yearbook of Ukraine, 2024]. <https://stat.gov.ua/uk/publications/statystychnyy-shchorichnyk-ukrayiny-2024>
- Derzhavna sluzhba zainiatosti. *Vidkryti dani* [Open Data]. <https://dcz.gov.ua/dateopen/dataset?endpoint=434e95fe-4814-4ce5-9849-acb55b337880>
- Eurostat. *Ofitsiyniy sait Yevrostatu* [Official Eurostat Website]. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- Horban S. F., Bilenko O. V. & Trubnik T. Ye. (2023). Vplyv mihratsiinykh protsesiv na ekonomiku Ukrainy [Impact of Migration Processes on the Ukrainian Economy]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>
- Libanova E. M. & Pozniak O. V. (2020). Zovnishnia trudova mihratsiia z Ukrainy: vplyv COVID-19 [External Labor

- Migration from Ukraine: Impact of COVID-19]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 4, 25–40. <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.025>
- Natsionalnyi bank Ukrainy. (2023). *Inflyatsiyniy zvit NBU. Zhovten 2023 roku* [NBU Inflation Report. October 2023]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2023-roku>
- Natsionalnyi bank Ukrainy. (2025). *Makroekonomichnyi ta monetarniy ohliad, hruden 2025 roku* [Macroeconomic and Monetary Review, December 2025]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichnyi-ta-monetarniy-oglyad-gruden-2025-roku>
- Natsionalnyi bank Ukrainy. (2025). *Inflyatsiyniy zvit NBU. Zhovten 2025 roku* [NBU Inflation Report. October 2025]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2025-roku>
- Natsionalnyi bank Ukrainy. *Statystyka zovnishnoho sektoru* [External Sector Statistics]. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
- Opendatabot. (2024). *Peretyny kordonu* [Border Crossings]. <https://opendatabot.ua/analytics/ukrainians-emigration-trend-2024>
- Opendatabot. (2025). *Pereizd biznesu* [Business Relocation]. <https://opendatabot.ua/analytics/business-relocation-2025>
- Potapenko V. (2023). *Vplyv mihratsii na sotsialno-ekonomichnu sytuatsiiu v Ukraini: analit. dop.* [Impact of Migration on the Socio-Economic Situation in Ukraine: Analytical Report]. Kyiv: NISD. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>
- Riabovolyk T. F., Androshchuk I. O. & Horpynchenko O. V. (2022). Suchasni mihratsiini protsesy ta yikh vplyv na rozvytok ekonomiky Ukrainy [Modern Migration Processes and Their Impact on the Economic Development of Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 74, 71–82. <https://doi.org/10.32843/bses.74-11>
- Samoiliuk M. *Treker ekonomiky Ukrainy pid chas viiny* [Ukraine Economy Tracker During the War]. Tsent ekonomichnoi stratehii. <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
- Tsent ekonomichnoi stratehii. (2024). *Ukrainska ekonomika u 2024 rotsi: spetsvypusk Trekeru* [Ukrainian Economy in 2024: Tracker Special Issue]. https://ces.org.ua/ukrainian_economy_in_2024/
- Ukrainski novyny. *Kilkist zareiestrovanykh bezrobitnykh v Ukraini vpala do rekordnogo minimumu* [Number of Registered Unemployed in Ukraine Dropped to a Record Minimum]. <https://ukranews.com/ua/news/1060243-kilkist-zareyestrovanyh-bezrobitnyh-v-ukrayini-vpala-do-rekordnogo-minimumu>
- Стаття надійшла до редакції / Received: 04.12.2025.
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 19.12.2025